

pomorski motivi u dubrovačkoj heraldici

Vito Galzninski

Prvi grbovi se pojavljuju za vrijeme krstaških vojni. Na njihov razvoj i širenje utiču i turniri, a kao godina nastanka uzimlje se 1180. godina, za vladavine Filipa Augusta u Francuskoj. U početku oblikovanje i pravo nošenja grbova imaju vladari i vitezovi, a kasnije se proteže na plemstvo, velikodostojnike, pa i na porodice čiji su pojedinci stekli neku zaslugu za vladara.

U Dubrovniku i u Mletačkoj Republici — za razliku od ostalih zemalja, gdje je dodjela grbova bila isključivo pravo vladara — grbove su mogli oblikovati pojedinci, kako plemstvo tako i ugledni građani, što se toleriralo i neslužbeno priznalo. Stoga u Dubrovniku susrećemo uz vlasteotske

i veliki broj pučanskih grbova. U ovom napisu osvrnut ću se samo na one grbove dubrovačkih vlasteotskih i pučanskih porodica u koje su ukomponirani pomorski motivi. Usput, uz blazoniranje, navest ću nekoliko kratkih podataka o porodicama nosiocima tih grbova, kao i lokaciju grbova koji su nam se do danas sačuvali.

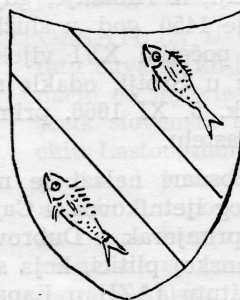
BONDA. Štit presječen, u gornjoj polovici crveni val na zlatnom polju, a u donjoj dva srebrna valovita pojasa na plavom polju. Takav grb se u heraldičkoj terminologiji naziva »govoreći« jer je sastavljen od simbola iz kojih proističe ime nosioca grba. U ovom slučaju to su vol (tal. »bove«) i val (tal. »onda«) što spojeno daje ime Bonda. Bonde su, prema predaji, iz Epidauruma i

BONDA

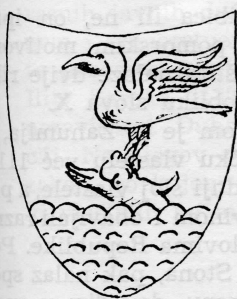
BOZDARI

GERIĆ

KRSTELJ-KRTICA

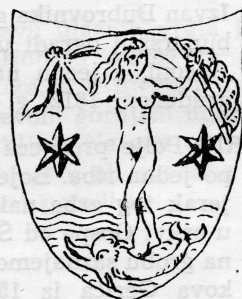
MARTINEI

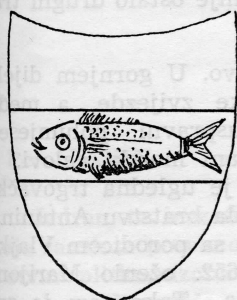
RIBICA

RUSINOVIĆ

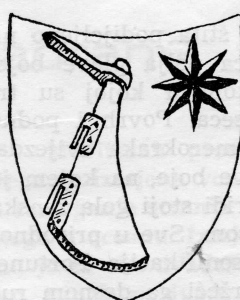
SAGROEVIĆ-SKOČIBUHA

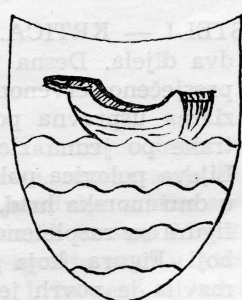
SARAKA

NEPOZNATI (1)

NEPOZNATI (2)

NEPOZNATI (3)

spadaju među najstariju dubrovačku vlastelu (od 930. g.) Od starine su predstavljali porodicu brodovlasnika i pomoraca. Posljednji iz te porodice, Luko Bonda osnovao je 1863. god. sadašnje Kazalište Marina Držića, utrošivši u nj sav svoj imetak, a koje je imalo biti uređeno »kao moderna kazališta prvih gradova Italije« i »vječno se zvati Bondin Teatar«. Lijep primjerak Bondina grba može se vidjeti na velikoj kamenoj »đari« u vrtu dvorca »Nerun« (Crijević-Pucić) na Putu M. Tita. Drugi primjerak, iz novijeg vremena, je na porodičnom grobu na groblju Mihajlo u Lapadu. U Historijskom institutu JAZU u Dubrovniku sačuvana su dva grba Bonda, jedan na »sedeti« a drugi na uvezu knjige »Officio della Beata Vergine«. Još jedan primjerak može se vidjeti u portunu kuće u Ulici od Puča.

BOSDARI. Štit presječen; desno u gornjoj polovici srebrna osmokraka zvijezda, a lijevo srebrni uspravni polumjesec na plavom polju. U donjoj polovici praćaka se srebrni delfin na morskoj površini.

Bosdari su, prema tradiciji, iz Albanije, gdje se jedan Bosdari spominje 1450. god. u službi Đorđa Skenderbega. Na početku XVI vijeka nalazimo ih kao trgovce u Srbiji, odakle se preseljavaju u Dubrovnik. 5. XI 1666. primljeni su u dubrovačku vlastelu.

Jedan primjerak grba Bosdari nalazi se na porušenom orsanu njihovog ljetnikovca u Čajkovićima. Drugi poznati primjerak u Dubrovniku nalazi se na porcelanskoj plitici, koja se čuva u Historijskom institutu JAZU u Lapadu. Nalazimo ga još i na vedutama Dubrovnika i Ancone, od kojih je prva u Dubrovačkom muzeju, a druga u Pomorskom muzeju. Izvan Dubrovnika grbovi Bosdaria nalaze se na bunarskoj ogradi u dvorištu njihove palače u Anconi, a jedan na njihovom ljetnikovcu sagrađenom 1612. g. u Trave kod Ancone.

GERIĆ Polje presijeca traka, a povrh i ispod nje po jedna riba. Boje nisu poznate. Jedini primjerak tog grba nalazi se na nadgrobnoj ploči u crkvi Gospe od Šunja na Lopudu. Iz natpisa na grobu saznajemo da je to grob Stjepana Jakova Gerića iz 1533. g. Pučansku porodicu Gerić, koja se spominje i pod nadimkom Gericca, susrećemo, osim na Lopudu, još i u Dubrovniku i na Pelješcu.

KRSTELJ — KRTICA. Polje štita podijeljeno na dva dijela. Desna polovica polja plave boje, presječeno crvenom trakom u kojoj su tri zlatna uspravna polumjeseca. Povrh i podno trake po jedna zlatna osmokraka zvijezda. Lijeva polovica polja plave boje, na kojem je u dnu morska hrid. Na hridi stoji gola ženska figura sa raspletenom kosom. Sve u prirodnoj boji. Figura, koja je personifikacija Fortune, razvila je povrh jedro, držeći ga desnom rukom iznad glave, dok je lijeva ruka spuštena uz tijelo.

Prvi podaci o porodici Krstelj su od 1628. g. kad se u Vignju spominje Petar Krstelj. Potomci Krstelja obogatili su se kao brodograditelji, kapetani i brodovlasnici. Brodovlasnik Marko Krstelj god. 1685. dao je o svom trošku sagraditi crkvu i samostan Domenikanaca u Vignju, a njegovom sinu Ivanu i trojici unuka austrijski car Leopold dodjeljuje plemstvo i gore opisani grb.

Grb porodice Krstelj-Krtica nalazi se nad portalom župne crkve u Vignju i na grobnoj ploči u istoj crkvi. Najljepši primjerak je na njihovoj kući na bivšem škaru na Kantafigu. U Orebićima je grb Krstelja izrađen od kovanog željeza nad ulazom njihova ljetnikovca, a drugi na tabli firme Balda Krstelja, koja se čuva u Pomorskom muzeju (heraldički neispravno oblikovan).

MARTINEI. Boje grba nisu nam poznate. Na štitu galeb reširenih krila spustio se na delfina koji se praćaka nad valovima. Porodica Martinei prešla je iz Bosne na Šipan oko 1400. g. U svoje vrijeme bili su poznati kao bogati pomorci i trgovci. Imali su svoj grob u Dominikanskoj crkvi u Dubrovniku. Na nadgrobnoj ploči iz 1562. g. koja se danas nalazi pod pločnikom crkve, grb je Martinei sa natpisom: »S. Joanis Matinei di Giupana praepositi navis«. Drugi grb nalazi se na pucalu pred crkvom sv. Trojice u Sudurcu na Šipanu.

RIBICA. Ne mogu s potpunom sigurnošću tvrditi da nam je poznat grb vlasteoske porodice Ribica, ali sve indicije govore, da bi to mogao biti onaj grb koji se nalazi na ploči uzidanoj u puškarnici sjeveroistočnog ugla kuće Betončić u Kobašu. Toj uzidanoj ploči prva je namjena kao strana kvadratne bunarske krune. Bio to grb porodice Ribica ili ne, on ipak spada među grbove sa pomorskim motivom, jer se na polju ovalnog štita nalaze dvije ribe (delfini?) postavljene u obliku slova X. Porodica Ribica porijeklom je iz Zahumlja, a primljena je u dubrovačku vlastelu već 1112. godine. Spadala je u srednji sloj vlastele, a pojedinci su se bavili trgovinom i obavljali razne dužnosti i zadatke u poslovima Republike. Posjede su imali u okolini Stona, pak nalaz spomenute ploče na tom terenu, dovodim u vezu vjerovatnosti da im je grb bio »govoreći«. Porodica Ribica izumrla je 1437. g. pak je možda to jedan od razloga što nije ostalo drugih tragova u heraldici.

RUSINOVIĆ. Polje štita plavo. U gornjem dijelu dvije srebrne šestokrake zvijezde, a među njima također srebrni uspravni polumjesec. U donjem dijelu stilizirani morski valovi. Porodica Rusinović bila je ugledna trgovačka porodica, koja je pripadala bratstvu Antunina. U rodbinskim je vezama sa porodicom Vljaki, kada se Ivan Vljaki 1652. oženio Marijom, kćeri Marina Rusinovića. Tako nam je grb Rusinovića poznat iz genealoške table porodice Vljaki, od kojih se jedna čuva kod kap.

Luja Vlajki, a druga u ljetnikovcu Aletti-Vlajki u Orašcu.

SAGROEVIĆ-SKOČIBUHA. Na štitu je prikazana Fortuna, koju na valovima nosi delfin. Povrh glave sa obe podignute ruke drži razvijeno jedro. Boje nisu poznate.

Pučanska porodica Sagroević — de Stefanis, koja nam poznatija pod imenom Skočibuha, porijeklom je iz Bosne, gdje su bili plemići. U XV vijeku doseljavaju se na Šipan, gdje se brzo s koljena na koljeno razvijaju u porodicu brodovlasnika i trgovaca velikog stila. Njihove palače i dvorci u Dubrovniku i Suđurcu mogu se mjeriti sa palačama najuglednije vlastele. Nikola Sagroević izdao je u Veneciji 1674. g. djelo »O raznolikosti plime i oseke oceana«. Jedan drugi Sagroević, Frano-Marija, zamjera se svojim istupima protiv autoriteta papinske svjetovne vlasti, te biva 1616. g. od inkvizicije u Rimu obješen i spaljen. Najljepši primjerak grba Skočibuha nalazimo na njihovom dvorcu Među Tri crkve. Grb se nalazi i na pucalu njihove palače u Restijevoj ulici, a izvan Dubrovnika postoje i na njihovom dvorcu u Suđurcu: jedan nad ulazom u dvorište, jedan nad ulazom u dvorac i dva na kuli dvorca. U Dominikanskoj crkvi su dva groba porodice Skočibuha sa grbovima, ali su grobovi prekriveni prilikom popločavanja crkve.

SARAKA. Na štitu zlatno polje presječeno plavim pojasom. Na pojasu srebrna riba sarak s lijeve na desnu. I taj se grb u heraldičkoj terminologiji naziva »govoreći«.

Sarake su, prema predaji, iz Zahumlja ili iz Kotora. Dubrovačka vlastela su od 1172. godine. Republika im je povjeravala obavljanje raznih javnih dužnosti, a bavili su se trgovinom i pomorstvom. Najmarkantnija ličnost iz te porodice smatra se nadbiskup dubrovački Ilija Saraka (1324-1360), kome su sloboda i nezavisnost Dubrovnika bili najviši politički cilj. Na njegov poticaj Republika je donijela zakon, po kojem u buduće nijedan dubrovački vlastelin ne može postati nadbiskup, da bi

se tako otklonila opasnost da neki Dubrovčanin postane apsolutni gospodar Dubrovnika, što je on, da je htio, mogao postići.

Navest ću samo neke od postojećih primjeraka grbova roda Saraka: na kući u Božidarevićevoj ulici 5, na pucalu u Velikom Kaštelu u Stonu, na slici Madone iz broskog salona dubrovačkog jedrenjaka iz 1758. g. u Pom. muzeju u Dubrovniku, na sedeti i na tri pečatnjaka u Dubrovačkom muzeju.

NEPOZNATI (1). Na plavom polju štita zlatni lav sa podignutim šapama. U desnoj šapi drži zlatnu strijelu. Štit je u sredini presječen zlatnim pojasom, ispod kojeg su tri zlatna lijera. U donjem dijelu štita stilizirani morski valovi.

Postoje samo dva primjerka tog grba, nama do sada nepoznate porodice. Jedan se nalazi nad portalom kapele sv. Ivana na srednjem Konalu, a drugi u Župskoj pinakoteci u Cavtatu. Taj je na baroknom okviru iz XVIII vijeka, u kojem je stajalo ogledalo, a sada je upotrebljen kao okvir za sliku Uskrsnuće, nepoznatog slikara mletačke škole.

NEPOZNATI (2) U Bogišićevoj biblioteci u Cavtatu čuva se knjiga pod naslovom: »Velle liepi nacin od ispoviesti prinessen iz Talianskoga u jezik slovenski po poet. Dum Gianu Kuzmicchiu Lastouglianinu«. Osim što je pisana 1631. godine i posvećena dum Antunu Bogdano »visciu Arhipopu S. Gerolima u Rijmu« knjiga nema drugih podataka. Na naslovnoj strani nalaze se tri grba, od kojih jedan ima stilizirane valove i nad njima lađa bez jarbola. Po mišljenju dr Cvita Fiskovića, taj grb bi mogao pripadati nekoj lastovskoj pomorskoj porodici.

NEPOZNATI (3) Na arhitravu ulaznih vrata ljetnikovca Betondića u Kobašu nalazi se grb, čiji je štit ovalnog oblika, a u njegovu polju s desna kormilo i u lijevom gornjem uglu osmokraka »zvijezda vodilja«. Ne zna se kojoj je porodici pripadao taj grb, ali svakako nekoj pomorskoj pučanskoj porodici.